

บันทึก

เรื่อง การใช้ชื่อสกุลของหม่อมห้ามหรือภริยาของผู้สืบเชื้อสายในราชสกุล
(กรณีภริยาของหม่อมหลวงชิตชัย นวรัตน์)

ตามหนังสือของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ สร.๐๒๐๓/๓๔๓๘ ลงวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๑๗ ความว่า สำนักราชเลขาธิการแจ้งว่า หม่อมหลวงชิตชัย นวรัตน์ ร้องเรียนว่า ได้ทำการสมรสกับนางสาวทัศนีย์ ชยานันท์ ครั้นเมื่อภริยาไปติดต่อกับสำนักงานทะเบียนท้องถิ่นเพื่อขอเปลี่ยนนามสกุลมาเป็น “นวรัตน์ ณ ออยุธยา” เจ้าหน้าที่ไม่ยอมให้ใช้คำว่า “ณ ออยุธยา” ต่อท้ายนามสกุล โดยอ้างหลักเกณฑ์ตามตัวบทกฎหมายที่ระบุไว้ แต่สำนักพระราชวังมีความเห็นว่า กรณีนี้น่าจะใช้คำว่า “ณ ออยุธยา” ต่อท้ายนามสกุลได้ โดยยกเหตุผลการใช้ในสมัยรัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ จนถึงปัจจุบัน จึงเกิดเป็นปัญหาในข้อกฎหมายขึ้น ซึ่งสำนักราชเลขาธิการได้ส่งเรื่องให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาโดยตรงแล้วนั้น ตามนัยหนังสือของสำนักราชเลขาธิการ ด่วนที่สุด ที่ รล.๐๐๐๑/๑๖๑๘ ลงวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๑๗ อ้างถึงหนังสือของสำนักพระราชวัง ที่ พว.๐๐๐๑/๖๘๔ ลงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗ ความว่า การที่เจ้าหน้าที่ไม่ยอมให้ใช้คำว่า “ณ ออยุธยา” ต่อท้ายนามสกุล โดยอ้างหนังสือกระทรวงมหาดไทย ซึ่งชี้แจงเรื่องการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามีเป็นผู้สืบสายราชตระกูลไว้ กล่าวคือ กระทรวงมหาดไทยมีความเห็นว่า ตามประกาศเพิ่มเติมเครื่องหมายนามสกุลสำหรับราชตระกูล ลงวันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๕๘ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีคำ “ณ ออยุธยา” เพิ่มท้ายนามสกุลของผู้สืบราชตระกูลนั้น เพื่อให้เป็นเครื่องหมายเป็นที่สังเกตว่านามสกุลนั้นเป็นนามสกุลของผู้สืบสายราชตระกูล เป็นการดำรงไว้ซึ่งนามสกุลสำหรับราชตระกูลมิให้ปะปนกับนามสกุลสามัญ ดังนั้น คำว่า “ณ ออยุธยา” จึงเป็นสร้อยนามสกุลเท่านั้น แม้บุคคลซึ่งเป็นราชตระกูลชั้นหม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ หม่อมหลวง ก็ไม่โปรดเกล้าฯ ให้ใช้คำว่า “ณ ออยุธยา” ต่อท้ายนามสกุล เพราะมีคำแสดงศักดิ์ในราชตระกูลปรากฏอยู่แล้ว ตามนัยประกาศให้หม่อมเจ้าใช้นามสกุล ลงวันที่ ๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๒ ด้วยเหตุนี้ หญิงซึ่งเป็นบุคคลสามัญและมีสามีเป็นผู้สืบสายราชตระกูลจึงมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของสามีตามนัยมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้เพียงชื่อสกุลที่แท้จริงของสามี แต่จะใช้สร้อย “ณ ออยุธยา” ต่อท้ายนามสกุลไม่ได้ เพราะมิได้เป็นผู้สืบสายราชตระกูล สำนักพระราชวังมีความเห็นว่า การที่กระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาว่าจะใช้สร้อย “ณ ออยุธยา” ต่อท้ายนามสกุลไม่ได้ น่าจะเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องและอาจก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากต่อไปได้ และได้ค้นเอกสารของทางราชการในสมัยรัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ แล้ว พบว่า หม่อมห้ามในพระบรมวงศานุวงศ์ก็ดี ภริยา บุคคลในราชตระกูลก็ดี ได้ใช้คำว่า “ณ กรุงเทพ” และ “ณ ออยุธยา” ต่อท้ายนามสกุลทั้งนั้น ดังเช่นประกาศรายนามผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายใน ในหนังสือราชกิจจานุเบกษาตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๖๑ เป็นต้นมา เป็นเวลา ๔๐ ปีเศษ จึง

เห็นควรชี้แจงให้กระทรวงมหาดไทยทราบเพื่อสั่งให้สำนักงานทะเบียนท้องถิ่นจดทะเบียนชื่อสกุล หม่อมห้ามหรือภริยาบุคคลในราชตระกูลให้มีคำว่า “ณ ออยุธยา” ต่อท้ายนามสกุล ซึ่งสำนักราชเลขาธิการพิจารณาเห็นว่า เรื่องนี้มีปัญหาที่จะต้องรีบพิจารณาโดยมิชักช้าให้เป็นที่ยุติและเหมาะสมสำหรับจะได้ถือปฏิบัติกันต่อไป จึงขอให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย และขอความคิดเห็นว่ากรณีเช่นนี้สมควรจะดำเนินการอย่างไรจึงจะเป็นการถูกต้องและเหมาะสม

คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย กองที่ ๖) ได้พิจารณาปัญหาดังกล่าวข้างต้นแล้ว มีความเห็นว่า ตามมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งบัญญัติว่า “หญิงมีสามีให้ใช้ชื่อสกุลของสามี” นั้น กรณีหญิงซึ่งมีสามีเป็นผู้สืบสายในราชสกุลจะใช้ชื่อสกุลของสามีโดยมีคำว่า “ณ ออยุธยา” เพิ่มท้ายนามสกุลได้หรือไม่ นั้น อยู่ที่ว่า คำว่า “ณ ออยุธยา” เป็นนามสกุลของสามีหรือไม่

เมื่อได้พิจารณาประกาศพระราชทานนามสกุลสำหรับผู้สืบเชื้อพระวงศ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๔ ลงวันที่ ๑๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๕๘ ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามสกุลผู้สืบเชื้อพระวงศ์ และต่อมาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บรรดานามสกุลซึ่งได้ทรงขนานพระราชทานแก่ผู้สืบสายราชตระกูลทั้งปวงให้มีคำว่า “ณ กรุงเทพ” เพิ่มท้ายนามสกุลนั้น ๆ เพื่อให้เป็นเครื่องหมายว่านามสกุลนั้นสำหรับราชตระกูล เพื่อจะดำรงนามสกุลสำหรับราชตระกูลมิให้ปะปนกับนามสกุลสามัญตามประกาศเพิ่มเติมเครื่องหมายนามสกุลสำหรับราชตระกูล ลงวันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๕๘ ซึ่งมีนามสกุล “นวิรัตน์ ณ กรุงเทพ” รวมอยู่ด้วยนามว่า “ณ กรุงเทพ” ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้สืบสายราชสกุลใช้ต่อท้ายนามสกุลอีกชั้นหนึ่งนั้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้นามว่า “ณ ออยุธยา” แทนตั้งแต่นั้นมาจักรที่ ๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๖๘ ตามประกาศแก้ไขเครื่องหมายนามสกุลสำหรับราชสกุล ลงวันที่ ๒๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๖๗ และได้พิจารณาประกอบกับประกาศพระราชทานนามสกุลสำหรับผู้สืบเชื้อพระวงศ์พระบรมราชวงศ์ชั้น ๕ ลงวันที่ ๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๒ ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ขนานนามสกุลพระราชทานไว้ จะเห็นได้ว่านามสกุลที่พระราชทานมีคำว่า “ณ ออยุธยา” ทุกนามสกุล ซึ่งแสดงให้เห็นชัดแจ้งว่า คำว่า “ณ ออยุธยา” ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เพิ่มท้ายนามสกุลของผู้สืบราชตระกูลนั้นได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นนามสกุลของผู้สืบเชื้อสายในราชสกุล ส่วนที่ประกาศให้หม่อมเจ้าใช้นามสกุล ลงวันที่ ๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๒ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ หม่อมหลวงไม่ต้องใช้ “ณ ออยุธยา” นั้น เพราะมีคำแสดงศักดิ์ในราชตระกูลปรากฏอยู่แล้ว ซึ่งเป็นการยกเว้นเฉพาะตัวหม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ และหม่อมหลวงเท่านั้น

ตามประกาศพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับลงวันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๕๘ (ประกาศเพิ่มเติมเครื่องหมายนามสกุลสำหรับราชตระกูล) ที่มีความตอนหนึ่งว่า “ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดที่มีได้เป็นผู้สืบสายราชตระกูลใช้คำว่า “ณ กรุงเทพ” เป็นนามสกุลหรือต่อท้ายนามสกุลของตน” นั้น จะเห็นชัดถึงพระราชประสงค์ว่าทรงมุ่ง

หมายมิให้บุคคลอื่นหรือแม้กระทั่งบุตรบุญธรรมที่ใช้นามสกุลของบุคคลในราชตระกูลใช้คำว่า “ณ กรุงเทพ” (ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็น ณ อยุธยา) ต่อท้ายนามสกุลเท่านั้น ไม่หมายรวมถึงหม่อมห้ามหรือภริยาของบุคคลผู้สืบสายในราชตระกูล ซึ่งใช้ชื่อสกุลของสามีตามพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พุทธศักราช ๒๔๕๖ ดังที่หม่อมห้ามในพระบรมวงศานุวงศ์หรือภริยาบุคคลในราชตระกูลก็ได้ใช้คำว่า “ณ กรุงเทพ” และ “ณ อยุธยา” ต่อท้ายนามสกุลทั้งนั้น ดังที่ปรากฏในประกาศรายนามผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายใน ในหนังสือราชกิจจานุเบกษาตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๖๑ เป็นต้นมา

กรณีหม่อมหลวงชิตชัย นวรัตน์ ทำการสมรสกับนางสาวทัศนีย์ ชยานันท์ และขอเปลี่ยนนามสกุลของภริยาเป็น “นวรัตน์ ณ อยุธยา” จึงเป็นการถูกต้องตามมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ เพราะชื่อสกุลที่แท้จริงของหม่อมหลวงชิตชัย นวรัตน์ คือ “นวรัตน์ ณ อยุธยา” แต่การที่หม่อมหลวงชิตชัย นวรัตน์ไม่ต้องใช้คำว่า “ณ อยุธยา” ด้วยนั้น ก็เพราะมีคำแสดงศักดิ์ในราชตระกูลอยู่แล้ว

(ลงชื่อ) ส. โหตระกิตย์
(นายสมภพ โหตระกิตย์)
เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
มีนาคม ๒๕๑๗